

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 93 illiyinə həsr edilmişdir

GƏNC TƏDQIQATCILARIN IV BEYNƏLXALQ ELMI KONFRANSI

Qafqaz Universiteti, 29-30 Aprel 2016, Bakı, Azərbaycan

Materiallar

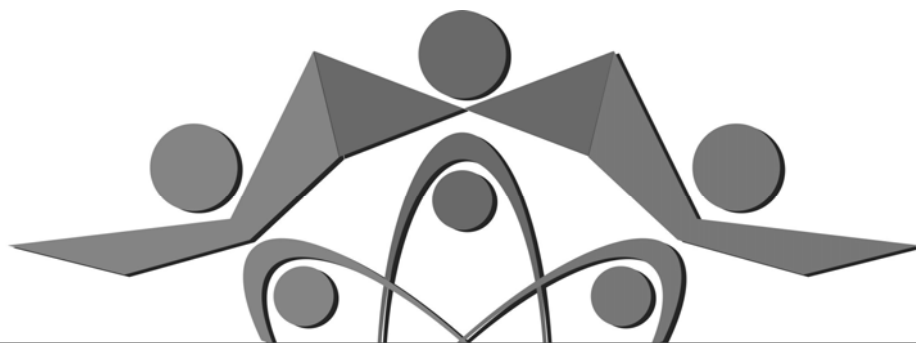
- II KİTAB -

Filologiya elmləri

Tarix və hüquq elmləri

29-30 Aprel 2016-cı il,
Bakı, Azərbaycan

Dedicated to the 93rd Anniversary of the National Leader of Azerbaijan, Heydar Aliyev

IV INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF YOUNG RESEARCHERS

Qafqaz University, 29-30 April 2016, Baku, Azerbaijan

CONFERENCE COMMITTEES

CONFERENCE CHAIRS

Co-chairs:

Prof. Dr. Ahmet Saniç

Rector,

Qafqaz University

Co-chairs:

Prof. İsaخان Vəliyev

Head of the office (Counsellor),

*The Knowledge Foundation under the
President of the Republic of Azerbaijan*

Deputy Chairman:

Prof. Niftali Qocayev

Vice Rector,

Qafqaz University

GENERAL CHAIR

Assoc. Prof. Babək Abbasov

Qafqaz University, Azerbaijan

SCIENTIFIC COMMITTEE

Akad. Bahadır Tağıyev, Aviasia Academy

Prof. Cihan Bulut, Qafqaz University

Prof. Xəlil İsmaylov, Qafqaz University

Prof. Akif Hüseynli, Qafqaz University

Prof. Əjdər Ağayev, Qafqaz University

Prof. Fəxrəddin İsayev, Qafqaz University

Prof. Həmzağa Orucov, Qafqaz University

Prof. Minaxanum Nuriyeva, Qafqaz University

Prof. Ömer Okumuş, Qafqaz University

Prof. Şahin Xəlilli, Qafqaz University

Prof. Eldar Məsimov, Baku State University

Prof. Səcidə Əbdülvahabova, Baku State University

Prof. Eldar Qocayev, Azərbaycan Texniki University

Prof. Əhməd Abdinov, Baku State University

Prof. Vaqif Salmanov, Baku State University

Prof. Rəna Qasımova, Baku State University

Prof. Məmmədali Ramazanlı, Baku State University

Prof. Namiq Əhmədov, Baku State University

Prof. Larisa İsmayılova, Baku State University

Prof. Rauf Cəfərov, Baku State University

MƏRKƏZİ ASİYANIN TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİ İLƏ SİYASİ ƏMƏKDAŞLIĞIN İNKİŞAFINDA PARLAMENTLƏRƏRASI ƏLAQƏLƏRİN ROLU	
<i>Lamia SULTANOVA</i>	1633
AZƏRBAYCANDA QIZ QALALARININ YARANMASI TARİXİNƏ DAİR	
<i>A.Ə.MEHDİYEVA</i>	1634
MUĞAN BÖLGESİNİN SAVUNMA İSTİHKAMLARI	
<i>Ramil RÜSTEMOV</i>	1636
TARİHİ İPEK YOLU'NUN İNKİŞAFINDA TEBRİZ ŞƏHRİNİN ÖNEMİ	
<i>Terane RÜSTEMOVA</i>	1638
ƏRƏŞ ŞƏHƏRİNİN TARİXİNƏ BAXIŞ	
<i>Taleh ƏLİYEV</i>	1639
XX ƏSRİN SONU-XXI ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNDƏ RUS-ÇEÇEN MÜHARİBƏLƏRİ VƏ ONLARIN BAŞLICA SƏBƏBLƏRİ	
<i>Bəyim ABDULLA</i>	1641
ÜMUMDÜNYA NEFT HASILATI VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XƏZƏR DƏNİZİNDƏKİ KARBOHİDROGEN EHTİYYATLARI	
<i>A.T. HÜSEYNOV</i>	1642
QIZILBAŞLAR KİMDİR	
<i>Günəl RƏHİMLİ</i>	1644
ОБ АНТИЧНЫХ ПАМЯТНИКАХ НА ТЕРРИТОРИИ АГДЖАБЕДИНСКОГО РАЙОНА	
<i>Гюлана АЛИЕВА</i>	1646
I DÜNYA MÜHARİBƏSİNDƏN SONRA FRANSANIN TÜRKİYƏYƏ MÜNASİBƏTDƏ SİYASƏTİ	
<i>Şəfa ƏBDÜRRƏHİMOVA</i>	1647
XİNALIQ UNİKAL YAŞAYIŞ MƏSKƏNİ KİMİ	
<i>Gülnarə MƏMMƏDOVA</i>	1649
“KİTABİ DƏDƏ QORQUD” DASTANININ TƏDQIQAT TARİXİ	
<i>Xəyal NƏSİBOV</i>	1651
А.Е.КРЫМСКИЙ ОБ ИСТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ XII ВЕКА	
<i>Парвана БАЛАГАДИРОВА</i>	1653
ФЕВРАЛЬСКИЙ ИНЦИДЕНТ 1918 ГОДА В ТАНАЛЫКОВО-БАЙМАКЕ	
<i>Aybulat KHUSAINOV</i>	1655
HOMO SAPIENS NEANDERTHALENSIS: MEYDANA GƏLMƏSİ, MİQRASIYASI VE NƏSLİNİN KƏSİLMƏSİ	
<i>Yaqub MƏMMƏDOV</i>	1657
OSMANLI İMPERİYASINDA KATOLİK MISSIONERLƏRİN FƏALİYYƏTİ (XV-XVII ƏSRLƏR)	
<i>Günay HEYDƏRLİ</i>	1659
KONSTANTİNOPOLUN FƏTHİ ƏRƏFƏSİNDƏ KATOLİK KİLSƏSİNİN UĞURSUZ XAÇ YÜRÜŞÜ SİYASƏTİ	
<i>G.E.HEYDƏRLİ</i>	1661
DAŞNAK-BOLŞEVİK BİRLƏŞMƏLƏRİNİN 1918-Cİ İLDƏ BAKIDA TÜRK-MÜSƏLMAN ƏHALİSİNƏ QARŞI SOYQIRIMI FÖVQƏLADƏ TƏHQIQAT KOMİSSİYASININ SƏNƏDLƏRİNDƏ	
<i>Tural VƏLİZADƏ</i>	1663
AZƏRBAYCANÇILIQ İDEOLOGİYASI AVRASIYAÇILIQ VƏ MULTUKULTURALİZM KONTEKSTİNDƏ	
<i>İsa HÜSEYNOV</i>	1665
CƏLİLABAD RAYONU ƏRAZİSİNDƏ AŞKARLANAN KÜP QƏBİRLƏRİN SAXSI MƏMULATI	
<i>Könül KƏRİMOVA</i>	1666
XVIII YÜZİLLİKDƏ MARAĞANIN SOSIAL-İQTİSADİ TARİXİNİN ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ OSMANLI MÜFƏSSƏL DƏFTƏRİ BİR MƏNBƏ KİMİ	
<i>Gülər QAFQAZLI</i>	1668
ABŞ-İN İSRAİL-FƏLƏSTİN SÜLH DANIŞIQLARINDA İŞTİRAKI: OSLO RAZILIĞI VƏ ONUN NƏTİCƏLƏRİ	
<i>Nigar ƏSGƏROVA</i>	1669

После этих событий Башкирское правительство более активнее занялось формированием башкирского войска.

Вскоре территорию Башкортостана охватила гражданская война. По вышеуказанным причинам, башкирские отряды на начальном этапе гражданской войны выступили под белым флагом.

HOMO SAPIENS NEANDERTHALENSIS: MEYDANA GƏLMƏSİ, MİQRASIYASI VE NƏSLİNİN KƏSİLMƏSİ

Yaqub MƏMMƏDOV

AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu

yaqub_amea@mail.ru

AZƏRBAYCAN

Antropogenezisin əsas problemlərindən biri Homo sapiensin (bundan sonra H. sapiens) formalaşması və bu sistemdə Neandertalların yeri məsələsidir. 1856 – cı ildə Dəsseldorf yaxınlığında Neander hüvzəsində bir neçə qəribə qalın və yüngül əyilmiş sığmğklər aşkar edilmişdir. O zamandan etibarən, uzun müddət Neandertal adı dəzgğn olmayaraq, bğtğn kobud formalı ibtibai qalıqları göstərmək gğzn işlədilmişdir.

XX əsrin 50 – ci illərində Avropada Araqo, Montmorendə (Fransa) və digər ərazilərdə aşkar olunan materiallar əsasında H. sapiensdən əvvələ aid iki hominid qrupu ayrılmışdır. Birinci, “şteynheym” qrupu adlandırılmışdır ki, bura Neandertallardan fərqlənən ayrıca insan qanadının ən erkən forması aid olunmuşdur. İkinci, H. erectusa bənzər xğsusiyələrə malik “totavel – montmoren” qrupudur. Bu qrup daha zox preneandertal və ya erkən Neandertallar adlandırmışdırlar. Lakin, hər iki qrup hazırda erkən arxaik homo sapiensə və yaxud Homo heydelbergensis nüvünə (bundan sonra H. heydelbergensis) aid olunur. İlk nğmunələri 1,3 milyon il əvvəl, son nğmunələr 250.000 il əvvəl qədər mövcud olmuş Homo heidelbergensis nüvğnğn Avropaya küz edən nüvləri xğsusilə Almaniya və Fransanın şimal bülğələrində təkamğl edərək, 350.000 il əvvəl qədər digər ərazilərdə yayılmışdır, Avropada 300.000 il əvvəl, volşteyn düvrğndə Neandertallara, Asiyada Denisovanlara ayrılmışdır. Vğrm buzlaşmanın birinci mərhələsində (75 min il əvvəl) isə Avropada geniş yayılmışdırlar. 350.000 il əvvələ aid Neandertal qalıqları H. heidelbergensis nüvünə xas xğsusiyətləri daşıyır və bu xğsusiyətlər 135.000 il əvvələ qədər davam etmişdir. Bu düvrdən sonra Neandertallar tamamilə özünəməxsus nüv şəkli almışdır.

XX əsrin 80 – illərinə qədər yalnız Avropa ərazisində Neandertallara aid 200 dən zox qalıq aşkar olunmuşdur. Ğmumilikdə, bu zamana qədər 400 dən artıq Neandertal fərdinə aid qalıq əldə olunmuşdur.

Kifayət qədər zox sayda Neandertal qalıqlarının aşkar olunması, onları əraziyə güərə də bülğnməsinə imkan verir. Avropada Erinqordfdan (Almanya) aşkar olunmuş tam olmayan kəllə (mğsair qiymətlərə güərə 200 min il), Pontneviddən (Şimali Uels) aşkar olunmuş diş və çənə fraqmenti (təxminən 250 min il əvvəl), Fonteşevadan (Qərbi Fransa) aşkar olunmuş kəllə fraqmenti (150 min il), Krapinadan (Sloveniya) kəllə qutusu (100 min il əvvələ aid olunur) və digərlərinə Sakkopastore I və II dən (İtalya), Yaxın və Orta Şərqdən Sanidar, Tabun və Sxulda qalıqlar əlavə edilməklə erkən “qeyri tipik” Neandertal qrupu adı altında birləşdirilir, bəzən “Erinqdorf qrupu” və ya “preneandertallar” adlandırılır. Vğrmə qədər düvrə aid olunan bu Neandertal qrupunun (erkən vğrm forması da adlandırılır) əsas əcdadları totavel montomer tipi nğmayəndələri (H. heydelbergensis) hesab olunur.

Krapina, Erinqdorf, Sakkopastore ilə bərabər Erinqdorf qrupuna Svanskomb və Şteynheyndən olan qalıqlar da aid olunsada, daha sonra aparılmış tədqiqatlarla onlar, daha qədim forma və yaxud Neandertalların əcdadı hesab olunan, erkən arxaik Homoya və yaxud H. heydelbergensisə aid olunması şübhə doğurmur.

Daha zox Neandertal qalıqları vğrm düvrünə dair, Fransa (Ortyu, La Kina, La Şez, La Ferrai və s.) İtaliyada (Quattari və Monte Zirceo), Belzikada (Spi I və II), İspaniyada (Urtiaqa, Banolas, Giberaltar), Almaniya və Macarıstan, Zexiya, Ukraynada aşkar olunmuşdur. Bu qalıqlar

70.000 – 40.000 il əvvəli əhatə edir. Qeyd olunan materiallar ikinci Avropa Neandertalları qrupu kimi ifadə olunur və “klassik” və ya “Spi” qrupu adlandırılır.

Klassik Neandertallar Orta Paleolit mədəniyyətini yaratmışlar ki bu, arxeologiyada ayrıca Mustye mədəniyyəti adlanır. Onlar klassik Neandertallar artıq aydın nitqə malik olmuşdurlar və mğasir insanlarla mğqayisədə asta danışırdılar.

Klassik Neandertallar alzaq, enlikgrək və əzələli gürgnğrdğlər. Qısa əl – ayaq ilə bədənin proporsiyasına görə onlar xğsusiyyətlərilə mğasir soyuğa uyğunlaşmış insanları – loparları və eskimosları, eləcədə soyuğa uyğunlaşan digər xalqları xatırladırlar.

Kişilərin boyu orta hesabla 164 – 168 sm, çəkisi 77 kq, qadınların ki isə 152 – 156 sm, çəkiliəri isə 67 kq olmuşdur. Beynin həcmi orta hesabla 1450 sm³ olmuş və mğasir insanlardan bir qədər böyüqk olmuşdur.

İnkişaf etmiş şüura malik olan Neandertallar qida hazırlamağı bacarmış, ocağı qorumuş, ülgələrini dəfn etmiş, yığıcılıqla bərabər ovzuluqla məşğul olmuşdurlar. Sələflərlərinə məxsus mədəniyyəti inkişaf etdirərək üzlərinə məxsus yeni mədəniyyət yaratmışlar.

Neandertal və mğasir insanın DNA- sının mğqayisəsi güstərir ki, təxminən 400.000 il əvvəl onlar eyni kükğ paylaşmışdılar. Buna görə də, Neandertallar H. sapiensin yarımnuvğ kimi müəyyən edilir və Homo sapiens neandertalensis adlandırılır.

Bu zamana qədər Orta – Ğst Paleolit düvrğndə və şəraitində Avropada, Yaxın Şərqdə və Qafqazda Neandertal və anatomik cəhətdən mğasir insanın – Homo sapiens sapiens (bundan sonra – AMİ) qarşılıqlı əlaqəsinə dair geniş paleoantropoloji və paleolitik tədqiqatlar aparılmışdır.

Paleolit kranioloji kompleksinin Neandertallardan fərqləndiyini və onlar arasında morfoloji ardıcılığı izləməyin kifayət qədər zətin olduğunu qeyd etsələr də, bir sıra mğtəxəsislər Neandertalları H. sapiensin formalaşması ğzğn əsas hesab edirlər. Lakin tədqiqatlar Neandertalların dalanlı təkamğl qanadı olduğunu güstərdi və sonuncu buzlaqlar arası mərhələnin ikinci yarısında və vğrmada Neandertal və H. sapiens tiplərinin eyni vaxtda müvcud olduğunu təsdiq edir. Genetik tədqiqatlara görə Avropa mənşəli insanların genində 1,5 % - i Neandertallara aid genlər müəyyən olunmuşdur.

Avropada, son Neandertallar Zexiya Respublikasında Kulna mağarasının Orta Paleolit VII təbəqəsindən, Almaniyada Neandertal məskənindən, İspaniyada El Sidron mağarasından, Xorvatiyada Vindijada Vindija Vi – 80 nin G3 təbəqəsində də aşkar olunmuş Neandertalların yaşı 40 min il bundan əvvəldə zoxdur və ya bərabərdir. Azar yaşayış ərazisi hesab olunan Belzikadan Spay I və Spay II olan yaşlı Neandertala aid sğmğk və dişlər təxminən 41 min il bundan əvvələ aid edilir.

Beləliklə, Neandertallar 40 min il bundan əvvəldən sonra Avropada olmamışdılar. Bununla belə, tam təsdiq olunmayan araşdırmalara görə 10.000 min il əvvələ qədər müvcud olmasına dair fikirlər var.

AMİ nin mədəni, texnoloji, demoqrafik ğstğnlğyğ (daha uzun ümğr, daha yğksək təkrar istehsal tempi, qısa doğum fasiləsi, sosial şəbəkəsi və əlverişli ov etmə imkanı və digər faktorlar Neandertalların nəslinin kəsilməsini ekoloji proses kimi izah edir. Digərləri Neandertalların kükğnğn kəsilməsinə iqlim dəyişilməsi əlamətinə və faktorların birləşməsinə üstğnlğk verirlər.

Hal hazırda qəbul olunmuş xronologiya güstərir ki, Avropada AMİ nin ilk meydana gəlməsi əsasən son Neandertalların yox olmasından qabaq olmuşdur və Neandertal – AMİ nin Avropada bəzi regionların da eyni zamanda yaşaması təxminən 45 – 40 min il bundan əvvəl olmuşdur. Lakin sonrakı minilliklərdə əvvəlki kimi olmamışdır.

Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticə çıxarmaq olur ki, Homonun təkamğlündə dalanlı forma yaradan Neandertallar 350.000 – 300.000 il əvvəl Avropada H. heydelbergensisdən təkamğl edərək H. sapiensin ayrı yarımnuvğnğ – H. sapiens neanderthalensis kimi formalaşmış və 250.000 – 40.000 min il əvvəl Avroasiyada yılmışdılar. Sonrakı təkamğl prosesində məhv olmuşdurlar və bunun səbəbi tam aydınlaşdırılmamışdır. Afrikada meydana gəlmiş mğasir insanlar Avropaya miqrasiya etdiyi zaman Neandertallarla qarşılaşmışdılar. Neandertallar bilavasitə mğasir insanların əcdadları olmasalarda, genlərində onlara məxsus kodları daşıyırlar.